

אפריקה הדרומית ויחסה למלחמה

ערכה של אפריקה הדרומית במאמץ המלחמה של הקיסרות הבריטית הוא בולט, ללא ספק, והתפתחות היחסים הפנימיים בין חלקי האוכלוסים «הלבנים» היא חשובה ביותר בשבילנו, בגלל הקיבוץ היהודי הער היושב שם והמהווה גורם בעל-משקל גם לגבי התפתחות מפעלנו בארץ. המאמר המוגש בזה הוא פרי עטו של מסתכל, אשר חזר לא כבר משליחות ממושכת לאפריקה הדרומית וסייר את חלקיה השונים. – המערכת.

אחד מכשלונותיו של היטלר, אשר ניתן לו פרסום מועט מדי – זה כשלוננו באפריקה הדרומית. הוא תלה תקוות גדולות באפריקה הדרומית, ותלה אותן לא רק במפלגתו הלאומנית של הד"ר מלן. זמן-מה לפני פרוץ המלחמה יצא אוסולד פירוב, מיניסטר ההגנה בממשלת המפלגה המאוחדת של הגנרל הרצוג, לביקור בגרמניה, והשמועות אמרו, שפירוב הלך אל גרמניה הנאצית כאל מולדתו-ברוח. המאורעות הוכיחו כי לא היו אלה שמועות שוא. הנאצים סמכו על ניטרליותה של אפריקה הדרומית, ואמנם היו יסודות חזקים לתקומם, שאפריקה הדרומית תהיה החוליה החלשה אשר תגרום לניתוק השרשרת של האימפריה הבריטית. נוצלו כל התכסיסים של התעמולה הנאצית, לרבות האנטישמיות, כדי למנוע את ברית המדינות של אפריקה הדרומית מהצטרף למלחמה. והמזימה נכשלה. לא זו בלבד, שברית מדינות דרום אפריקה עמדה לימין המדינות האחיות בתוך חברה-העמים הבריטי, אלא שהיא מביאה עזרה בעלת חשיבות רבה, כלכלית וצבאית, לענין המשותף.

באפריקה הדרומית, כבכל מקום אחר, ישנם אנשים העוינים כל כך את הבריטים, עד שהם מוכנים להטיל מום בחטמם הם כדי להזעיק את פניהם. ההרגשה האנטי-בריטית בלב הבורים של אפריקה הדרומית, שהיתה לה כבר מסורת בת מאה שנה, דעכה בקושי. למעלה משלושים שנות שיתוף בתוך «היוניון» לא הועילו לעקרה מן השורש. אכן בעשרת השנים האחרונות התלקחה באש חדשה. בין שני המיליונים של הלבנים באפריקה הדרומית מהווה החלק הדובר «אפריקנש» (הדיאלקט ההולנדי של הבורים) רק רוב קלוש. הבורי הלאומני רואה סביבו רוב בלתי-אירופי מכריע של ששה מיליונים ילידים, הודים ואסייתים, ומצד שני הוא רואה את התעשייה והמסחר של הארץ מתרכזים מאליהם בידי החלק הדובר אנגלית, ההולך ומתרבה גם במספרו, בזכות ההגירה הפונה ברובה אל הערים והמתבוללת באנגלים יותר מאשר ב-«אפריקנרים». מצב זה הוא המפחיד אותם. ה-«אפריקנר» המתקדם והליברלי, אף שהוא עומד בתוקף על זכויותיו הלאומיות והתרבותיות של העם הדובר אפריקנש, נוטה להעלאת רמת החיים של יליד הארץ ומוכן לעבוד עבודת-גומלין עם האנגלים לפיתוחה הכלכלי של הארץ בכללה, בראותו בפיתוח זה את הדרך היחידה לפתרון הבעיות הכלכליות של עמו גופא. לא כן הבורי הלאומני. אין הוא מסתפק בשויון לאומי ותרבותי עם האנגלים, ובסתר לבו הוא חרד מפני התפתחותם של הילידים. הלך המחשבה הכללי של הלאומנים בשנים האחרונות היה: לנצל את יתרונם כרוב בורי בתוך האוכלוסים הלבנים, ולקבוע שלטון בורי בכל הארץ ובכל ענפי החיים שלה. השלב הראשון במדיניות זו היה לקבוע הגבלות

להגירה, חמורות ככל האפשר, ועל ידי כך לשמור על קיום הרוב הבורי בחוץ האוכלוסים הלבנים. השלב השני היה לא רק לעמוד על זכויות שוות לאנגלית ולבורית, כי אם לדרוש זכות בכורה לבורית, כדבר המובן מאליו. כך, למשל, גרם החוק המחייב את פקידי הממשלה האזרחיים לדעת את שתי השפות, שאנשים דוברי בורית השתלטו שלטון גמור בשירות האזרחי, וכן בשירות הרכבות ובמשטרה. כי יש לזכור, שהרוב הגדול של הבורים שולט גם בלשון האנגלית, בעוד שרק מיצוט מבין האנגלים שומע בורית. ובשלישית, דרשו הלאומנים, למעשה, יחס של העדפה לבורים בשטח הכלכלי. נדיבות-לבה של הממשלה במתן סיוע כספי לפרמרים היתה, בעצם, ויתור לדרישה זו, כי הרוב הגדול של הפרמרים הם בורים. כן גם תכנית העבודות הציבוריות של הממשלה היתה מכוונת למעשה להענות לבעית „הלבנים העניים“, שנוגעת בעיקר לאוכלוסיה הבורית. מה שהלאומני לא יכול להשיג מתוך לחץ על הממשלה ניסה להבטיח על ידי פעולת מישרין בשדה הכלכלה. נעשה נסיון להקים חזית כלכלית בורית מסביב למפלגה הלאומנית ולחברות התרבות הבוריות, – חזית מצוידת בקואופרטיבים של צרכנים ומלווה מאמץ תכניתי להחרים את חברות-המסחר היהודיות והאנגליות.

זו היתה פוליטיקה שניזונה מן המסורת האנטי-בריטית ואשר שאפה ליצור בלוק אפריקנרי, שתכליתו תהיה להרוס את המוסדות הדו-לאומיים של היוניון ולהפוך את הארץ למדינה בורית, אשר לא יהא בה מקום ליהודי, ואשר ביחס לאנגלים תנהג בסבלנות בלבד, ואף זה רק ביחס לאותם האנגלים אשר יאותו „לתת את הבכורה לאפריקה הדרומית“. זו היתה פוליטיקה, שהיטלר חשב לנצל אותה למטרותיו הוא. והוא אמנם ניסה בזה. הוא נכשל, משום שפוליטיקה זו לא משכה את לב רוב התושבים.

הממשלה הממוזגת של סמטס והרצוג נתפוררה, ב־3 בספטמבר 1939, בעטייה של נוסחת הרצוג המתנגדת למלחמה. התוצאה התכופה של מפלת הרצוג היתה הצטרפותה של אפריקה הדרומית למלחמה בהנהלתו של סמטס, ואיחודו בישראל של הרצוג עם האופוזיציה הלאומנית. וכך היו חדשי המלחמה הראשונים – תקופה רבת-מתיחות וחרדה. התהלכו דיבורים, דיבורים פרוצים, על מרידה. אכן סמטס מצא, כי הארץ אינה מוכנה למלחמה כל עיקר. לא היה כל צבא ראוי לשם זה, ולא היה כל ציוד בשביל להגדילו. זו הירושה שהניח פירוב לממשלת סמטס. הטירונים החדשים, שנענו לקריאת-הגיוס של סמטס בחורף שנת 1939, הלכו לצבא אשר חסרו לו היסודות הפשוטים ביותר של חיים צבאיים. נחוץ היה להמציא מיטות-מחנה, שמיכות ורובים בשביל החיילים החדשים. הציוד המיכני של הצבא היה חסר-ערך. היה הכרח להתקין כל דבר בצורה ארעית. בינתיים צריכה היתה הממשלה להלחם בפרובוקציה הנפוצה על-ידי האופוזיציה, אשר מתוך שנאתה היתרה לבריטים נעשתה פרו-גרמנית יותר ויותר. על התחברותם של הרצוג ומלן הוכרז כעל הגשמת הבלוק האפריקנרי. כיוון הבלוק הזה היה בידי הקיצוניים. הדרישה להסתלק לחלוטין מן ה-„קשר לבריטים“ ולהקים רפובליקה אפריקנית, אשר פירוב קרא לכך פעם „בדיחה בלה“, היתה לנושא של מדיניות מעשית. על פני כל הארץ התהלכו נואמי האופוזיציה ודיברו על לב הפרמר, שהמלחמה תהרוס אותו, כי סמטס גזל מאת הפרמר את לקוחו הטוב ביותר – את גרמניה – וכי סמטס מכר את הארץ לאנגלים.

היה צורך בחכמת מדינאים עילאית מצדו של סמטס וחבריו כדי לשמור את הארץ, כי תעבור דרך אותה תקופה בלא בשפיכת דמים. לימין הממשלה החדשה

עמד רוב האוכלוסין, אולם בתחילה היה זה רוב קטן בלבד. מובן מאליו, שהאנגלים התלכדו סביבה, וכן היהודים, אשר בידם היה כוח ההכרעה במספר מועט של מחוזות. הם והבורים הליברליים, אשר סמטס הוא מנהיגם, שימשו משען לממשלה לשם פוליטיקה תקיפה. כוח-ההגנה הורחב, וסמטס בעצמו קיבל עליו את האחריות לו כמיניסטר. מתנדבים זרמו אליו מכל קצות הארץ. לא עלה על הדעת להכריז גיוס חובה. יתר על כן, סמטס היה נאלץ להסכים, שחיילים דרום-אפריקאים לא ישלחו אל מעבר לים, אכן על יסודות התנדבות הוקם צבא, שאפריקה הדרומית רשאית להתגאות בו*. בשטח הכלכלי צריכה היתה הממשלה לא רק לדאוג לצידו של הצבא הזה, אלא גם למנוע כל אפשרות לשימוש בטעמים כלכליים כנגד מדיניות-המלחמה. ביחוד נחוץ היה להוכיח לפרמר הבורי, שהמלחמה לא תגרום לו הפסדים. ההסכמים שנעשו עם אנגליה לקנית הצמר, התירס והפירות של אפריקה הדרומית היו חלק חשוב ממדיניות המלחמה של סמטס. לולא ההסכמים האלה עלולה היתה כל מדיניות המלחמה להכשל.

לשם סיפוק צרכי הצבא נוצר מכון לאספקה, ואחד מהישגיו היתה עריכת תכנית רחבה לאימון טכני. מכון זה הביא לידי תנועה את גלגלי התעשייה של אפריקה הדרומית. אכן תקופת המלחמה הביאה עמה התפתחות-תעשייה במידה שלא היתה עוד כמוה. מסביב למפעלי הפלדה הממשלתיים בפרטוריה הוקמה תעשיית זיון המיצרת כבר מכונות משוריינות ומכונות-משא וכן גם מיני נשק. ששה-עשר בתי-חרושת לנעלים עסוקים בייצור לצרכי הצבא; בתי-חרושת חדשים מיצרים מכשירים מדויקים. בשביל לתת את העידוד הדרוש לתעשייה החדשה הוקמה, מחלקה לפיתוח התעשייה, העוזרת לאנשי התעשייה לפתור את בעיותיהם הרבות. אפריקה הדרומית מבורכת בשפע של חמרי-גלם. האספקה לצרכי המלחמה סייעה ליצירת מבנה תעשייתי רב-צדדים, על סמך מציאותם של חמרי-הגלם הללו, ואין ספק שהוא עתיד להיות מקור-עזר תמידי לחיים הכלכליים של הארץ.

אותם הצרכים ההכרחיים שאי-אפשר היה לספקם בתחומי ה"יוניון" גופא הובאו מבחוץ. חשיבות מיוחדת יש לוועדת הקניה שנשלחה לארצות הברית של אמריקה, אשר סחרה של אפריקה הדרומית עמן, היצוא והיבוא גם יחד, גדל והולך. בינתיים נתרחב המסחר עם אנגליה ועם שאר ארצות הקיסרות. גידול המסחר הביא לידי גידול תנועת האניות לקייפטאון ודורבן ומהן, והמספנות הקיימות בהן העמסו עבודה רבה.

השפע הכלכלי שבא לאחר הכרזת המלחמה גרם, שרגשות ההתנגדות במחוזות הפנימיים, בישובי החקלאים הבורים, לא קיבלו כל צורה רצינית חוץ מדיבורים. כדי לשלול מהם כל כוח ממשי השתמש סמטס בתקנות לשעת חירום, לעיקול כל הנשק הנמצא ברשות האזרחים, למעלה משמונים אלף רובים גויסו בדרך זו והם נמצאים כיום בידי הצבא. קודם לצעד זה הוטל מעצר על סוכני גרמניה ועמם נעצרו גם כמה מן הלאומנים של אפריקה הדרומית. היסודות הפטריוטיים קבלו לעתים קרובות על סמטס, שהוא נוהג ברכות יתירה. הוא היה נותן לאופוזיציה חופש דיבור, שהיה מקבל לעתים קרובות צורה של הסתה בלתי-בלומה למרד. ואולם סמטס ידע את דרכו. לאט-לאט התחילו האנשים להרגיש כי הוא הולך

* יש לציין כי בהקמת הצבא הזה נטלו היהודים חלק רב. מתוך אוכלוסיה יהודית שאינה מגיעה למאה אלף נפש, הצטרפו לא פחות מעשרת אלפים יהודים לצבא, בערך יחסי העולה לאין שיעור על אחוז החושבים היהודים בתוך האוכלוסים הלבנים. כן נתנו היהודים במידה הגונה מכוחם גם בשדה התעשייה.

ונעשה אדון המצב, וכי שיטחו לפייס את האופוזיציה על-ידי שגשוג כלכלי ולשלול ממנה את האפשרות האוביקטיבית למרוד, מצליחה. כל זמן שפוליטיקה זו הצליחה יכול היה לתת להם לדבר כאות נפשם. כן הורגש, שלאחר שפוליטיקה זו תצליח במידה המניחה את הדעת, יעשו צעדים לרסן את תעלולי האופוזיציה. ואמנם שיטה זו הצילה את המצב. הנימוקים המעשיים שהעלתה האופוזיציה כנגד המלחמה הופרכו בזה אחר זה. החשש להפסד השוק הגרמני לסחר-הצמר, וכן שאר הדחלילים שבהם הפחידה האופוזיציה את הפרמרים, נמוגו ונעלמו. המסחר המוגדל עם אנגליה מילא במידה גדושה את מקום השוק הגרמני. באין נימוקים מעשיים באה האופוזיציה לידי חוסר-הגיון פרוץ. פלישת הנאצים להולנד – מכורתם של הבורים – הוסברה כמעשה התגוננות מצד הנאצים בפני נכלי הבריטים. על תמוטת צרפת הוכרו כעל מפלת בריטניה. סמטס נאשם, שהוא המיט שואה על אפריקה הדרומית, בהביאו אותה לידי סכסוך חסר-טעם עם כובש-העולם הנאצי. הועלתה סיסמה חדשה, לאמור, שאפריקה הדרומית צריכה לטובתה לקנות את ידידותה של גרמניה על ידי עשיית שלום נפרד. אלה היו נימוקים שגעגועים כמוסים הולידום. האיבה לבריטניה היתה גדולה כל-כך בקרב הלאומנים הקיצוניים, שבהכרח הביאה אותם לידי אמונה, שאם אנגליה היא האויב, הרי ודאי שגרמניה היא הידיד. ההצהרה הגלויה בפי מנהיג לאומני בקונגרס המפלגה בבלמפונטין בחודש נובמבר האחרון, שנצחון גרמני הוא ערובה להקמת הרפובליקה של אפריקה הדרומית, הרחיקה מאד מאותה דרישה לניטרליות שדרשו בתום-לב הרצוג ותומכיו בשעתם. חוסר-האחריות של האופוזיציה, שהלך וגבר במהירות, העיד בעצם על גידול חולשתה, והוא גרם להחלישה עוד יותר בהביאו לידי פרישתו של הרצוג מן המפלגה הלאומנית המאוחדת. פרישתו של הרצוג חשפה את הבדיה על הבלוק האפריקני המאוחד, ועם הסתלקותו מן הבמה הפוליטית נעשו הענינים ברורים; מצד אחד עומד רוב האומה לימינו של סמטס, ומצד שני – מיעוט לאומני, נאצי לפי תכונתו והשקפותיו, בלי כל אפשרות להגיע לידי שלטון. אם בצורה קונסטיטוציונית ואם בדרך אחרת; ובתוך – המון של בורים, במספר הולך וגדל, שאמנם אין להם חיבה מיוחדת לאנגליה, אבל עם זה אין להם כל חשק וכל טעם לשקוע באופוזיציה פרוצה. יום פרישתו של הרצוג הוא תאריך חשוב מאד. עוד כמה חדשים לפני נובמבר היה זה סוד גלוי, שהאופוזיציה „המאוחדת“ מפולגת בכמה וכמה ענינים. הפירוד בין הרצוג למלן, שציפו לו וניבאו לו מראש במשך כמה חדשים, לא בא אלא אחרי שנכשלה התקפת האויר הנאצית על בריטניה. במשך אותה תקופת-חרדה, למן יוני ועד אוקטובר, עוד טופחה האמונה בלב הרצוג, כי אחרי הכל יתכן שצדקו חמומי הראש, ואולי כבר זכתה גרמניה באמת במלחמה. אחרי מפלת צרפת כתב הרצוג מכתב אל סמטס והניע אותו לשלום נפרד. בנובמבר בא אמונו של סמטס על שכרו: בריטניה החזיקה מעמד והרצוג הסתלק מן הבמה הפוליטית. פרישתו של הרצוג היתה הודאה אלמת בודאות הנצחון של בריטניה. נאום הפרישה שלו בבלמפונטין, שבו הדגיש את הנחיצות בפעולת שיתוף בין האנגלים והבורים בחיי אפריקה הדרומית, – הנאום הזה גופו שימש כבואה לתמורה שחלה בחישוביו. האמונה בלב תומכי סמטס, שהם הגם הצד הזוכה, מחזקת כיום את ידיו. אמונה זו ודאי נתחזקה עתה עם הנצחונות האחרונים בלוב ובחבש.

על עמדתו החזקה של סמטס וחולשתה של האופוזיציה מעידות שתי עובדות: צבא דרום-אפריקה נשלח לחזית קניה במספר הולך וגדל, ויד תקיפה יותר

ביחס לאיגודי האופוזיציה ההרסניים*. חל איסור על מדים וסמלים פוליטיים, ומנהיגי האופוזיציה הנאשמים במעשי־קשר או בפעולה הרסנית נתבעים לדין. כל אלה הן פעולות, שיש בכוח הממשלה כיום לעשותן. כיום בטוחה ממשלת סמטס מבפנים למדי, והיא מסוגלת לכוון את עיקר תשומת לבה לפעולות המלחמה באפריקה המזרחית והצפונית. חודש נובמבר 1940, שהתחיל בביקור של סמטס אל צבאו בחזית קניה ובפרישתו של הרצוג, משמש נקודת־מפנה בתולדות ממשלת־ימי־המלחמה של סמטס. המאמץ, שהיה מכוון עד אז להקמת צבא וציוודו ולנצחון בחזית הפנימית במולדת, הופנה עכשו מתוך הרגשת אמון בכוחות העצמיים, לנקודה העיקרית: להביא את כוחה של אפריקה הדרומית, שהושג זה עתה, אל קו החזית, למערכה בעד הנצחון. כיום שותפים בני אפריקה הדרומית להתקדמותן של מעצמות־הברית במדבר המערבי, ואילו בחזית קניה התחילו בהשתערות שעתידה להרוס את הקיסרות האיטלקית באפריקה המזרחית.

יצחק מֶהֶרְנִי

אירן בשעה זו

דפי העתונים נקודים עכשו המון שמות של ארצות וחבלים שונים, של ערים ונהרות, ויום־יום נוספים עליהם שמות חדשים. אולם ישנן ארצות, ישנם חבלים, ערים ונהרות, אשר שמותיהם טרם עברו מן האטלס אל עמודי העתון, ואף־על־פי־כן נודעת להם חשיבות רבה, ועתידיים הם למלא תפקיד גדול במאורעות הבאים. אחת הארצות האלה היא אירן.

ארץ זו שוכנת על גבולות רוסיה הסוביטית, תורכיה, עירק, הודו ואפגניסטן; היא ואפגניסטן הן הארצות היחידות במזרח הקרוב, אשר לא רק הכריזו על ניטרליות חמורה, אלא גם לא קשרו עצמן בשום חוזה עם הארצות הנלחמות.

הגרמנים באירן

על כן לא תפליאנו ההשערה, שטֶהֶרן היתה בזמן האחרון למרכז הפעולה הגרמנית במזרח הקרוב, — כשם שעיר זו היתה שנים אחדות לפני המלחמה המקום המענין ביותר להתבוננות אל התעמולה הבולשביסטית. אם עד המלחמה שימשו בירות, בגדד וקהיר כמרכזי פעולתם של הסוכנים הגרמנים במזרח הקרוב, ובהדרכת הקונסולים הגרמנים נרקמו מכאן, החל משנת 1935, כל מיני אינטריגות פוליטיות, נשלחו סוכנים ופוזרו עשרות־אלפים פונטים, הרי יש יסוד גמור להניח, שמראשית המלחמה קבע החלק העיקרי של הארגון הזה את מושבו באירן. האנשים האלה קשורים במחלקה המזרחית של מיניסטריון התעמולה, במחלקת הריגול של כוחות־הצבא הגרמנים, במחלקה המזרחית של מיניסטריון החוץ, ובגסטפו.

יסוד שעורים מיוחדים לתעמלנים בברלין, כריתת חוזה־מסחר, שליחת מומחים לבנית מסילות ברזל, שליחת מורים ומומחים לכלכלה, הפצת סרטים של קולנוע,

* הכוח הצבאי הראשון שנשלח לחזית אפריקה היה מורכב ברובו הגדול מדוברי האנגלית; ואולם כתגבורות שנשלחו אחרי כן היוו דוברי ההולנדית חלק גדול, ונשתקפה בזה התמורה החשובה שחלה במצב הדברים בתוך הארץ. — המערכת.